

Дзеркаль М. О.

курсант 2 курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Федченко В. М.

професор кафедри кримінального процесу та стратегічних розслідувань
Дніпровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ТАЄМНИЦІ СПІЛКУВАННЯ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Основні ідеї та завдання засад кримінального провадження визначають правову основу кримінального процесу. Більшість засад регламентуються та охороняються насамперед Конституцією України та Кримінально процесуальним кодексом. Згідно з чинним Кримінальним процесуальним кодексом, ст 7 зазначає 22 основоположні та взаємозв'язані між собою принципи, порушення однієї з засад призводить до недодержання й інших, ці фактори означають, що кримінальне провадження повністю порушує права і свободи людини.[6, ст. 182].

Розглянемо одну з Конституційних засад кримінального процесу – як зазначає законодавець у статті 31 Конституції України, кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час здійснення кримінального провадження, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо[1], Кримінальний процесуальний кодекс зазначає дещо інакше. Відповідно до ч. 1 ст. 14 КПК України таємниця спілкування, під час кримінального провадження кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, інших форм спілкування.[2] Також законодавець зазначає, що втручання у таємницю спілкування здійснюється виключно на підставі судового рішення, якщо на це є підстави. Таємниця кореспонденції знаходить своє тлумачення у нормах цивільного законодавства, стаття 306 Цивільного кодексу України зазначає, що листи, телеграми та інші види кореспонденції можуть використовуватися, зокрема шляхом опублікування, лише за згодою особи, яка направила їх, та адресата, частина 5 даної статті зазначає, що порушення таємниці кореспонденції може бути дозволено судом, з метою запобігання кримінальному правопорушенню чи під час кримінального провадження, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.[3]

Варто зазначити, що засада таємниці спілкування є конституційною за юридичною силою, його положення по-перше закріплюються в основному законі України – Конституції України та вважається загально-правовим в залежності від розповсюдження на галузі права, через те що таємниця спілкування присутня у всіх галузях права.

Зазначимо, що всі вказані об'єкти охорони таємниці спілкування, також додатково знаходять своє пояснення в законах України. Наприклад таємниця листування регламентується Законом України «Про поштовий зв'язок» в якому зазначено, що листування є як поштовим відправленням, тобто листи, поштові картки, посилки, бандеролі так і електронним повідомленням. Відправлення електронної пошти, відтворене на паперовому носії інформації, доставляється одержувачу упакованим як письмова кореспонденція. Таємниця телефонних розмов забезпечується Законом України «Про телекомунікації», який вказує, що телефонний зв'язок це передача мовної інформації телефонною мережею. Щодо Таємниці телеграфної кореспонденції, ЗУ «Про поштовий зв'язок» не згадує в своєму змісті поняття телеграфної кореспонденції. Телеграфний зв'язок передбачає передачу інформації за допомогою спеціальних електронних засобів.[4, ст. 37].

Право громадян на таємницю спілкування визначається не тільки Конституцією України, а ще й іншими нормативними документами, такими як Конвенція про захист прав і основоположних свобод, Загальна декларація прав людини, також важливим можна вважати резолюцію Консультативної асамблеї Ради Європи від 21 січня 1970 року № 428 «Стосовно Декларації про засоби масової інформації та права людини»[5, ст. 112] Важливе значення для тлумачення засади кримінального процесу має практика Європейського суду з прав людини. За допомогою цієї практики встановлюються певні стандарти та заборони щодо втручання у приватне життя, втручання у приватне спілкування.

Засади в кримінальному процесі, це основоположні ідеї спрямовані на захист прав і свобод людини, порушення яких є недопустимим. Вагомим для забезпечення засад є практика ЄСПЛ, яка зазначає заборони та рекомендації. Таємниця спілкування полягає в нерозголошенні приватної інформації особи, її листування, іншу інформацію яку вона бажає залишити в таємниці. Тільки на підставі судового рішення та за наявності підстав може бути здійснене втручання у таємницю спілкування, з метою виявлення та запобігання тяжкому та особливо тяжкому злочину[2], а щодо порушення цього права відносно народного депутата Верховної Ради, з клопотанням про це до слідчого судді має право звернутися лише Генеральний прокурор чи його заступник, або інший уповноважений ними прокурор не нижче обласного рівня.

1. Конституція України: чинне законодавство станом на 01.01.2024 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254> (дата звернення: 19.05.2024).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 16 травня

2024 року. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 19.05.2024).

3. Цивільний кодекс України : Закон України від 27 квітня 2024 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 19.05.2024).

4. Ткачик А. Б. Таємниця спілкування та її обмеження в кримінальному провадженні: дис. д-ра філософії. Львів, 2021. 185 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3748> (дата звернення 19.05.2024).

5. Ткачик А. Б. Обмеження таємниці спілкування в практиці Європейського суду з прав людини. Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування. С. 112-113.

6. Васильєва С. Засада таємниці спілкування в кримінальному провадженні. Співдружність наук: архітектура, економіка, право. Львів, 2017. С. 182.

Виришев О. С.

курсант 2 курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Солдатенко О. А.

професор кафедри кримінального процесу та стратегічних розслідувань
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

**ДОТРИМАННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ
НЕДОТОРКАННІСТЬ У ДОСУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Умови воєнного стану ставлять перед суспільством та владою серйозні виклики, зокрема у забезпеченні дотримання прав людини та особистої недоторканності, особливо у контексті досудового провадження. В умовах кризових ситуацій зростає напруга і ризик порушення прав громадян, адже необхідно забезпечити безпеку та захист від загрози. Досудове провадження стає особливо вразливою сферою, де можуть відбуватися порушення прав та недотримання процедур у зв'язку з підвищеним тиском на правоохоронні органи та судову систему. Тому дотримання права на свободу та особисту недоторканність у досудовому провадженні під час воєнного стану вимагає особливої уваги та заходів з боку владних структур, щоб забезпечити справедливість, правову безпеку та дотримання основних прав і свобод людини в умовах надзвичайних обставин.